

Пам'яті Гр. Мачтета.

Вчора минуло 10 років од дня смерті відомого колись російського письменника Григорія Мачтета. Народившись і виховавшись на Україні, Мачтет пройшов проте дуже довгий шлях, поки приблизився до рідного берега. Він поділив загальну в 70—80 роках долю багатьох наших земляків, яких затягнув шум життя, і ріжниця хіба одна тільки, що хоч на прикінці свого віку Мачтет згадав рідний край і щиро привернувся був до його. Коли в 90-х роках українству в Росії трохи полегшало і український рух почав виходити на верх, Мачтет пристав до його і збирався працювати для українського письменства. На жаль—пізно... Виснажений мандрівками „по білу світу“ та засланням у Сибір організм небіжчика вже був до краю знесилений і незабаром Мачтета покрила сира земля. Літературні плани його з обсягу української белетристики осталися не виконані. Лишилось по ньому тільки трохи віршів українською мовою, з яких де-що опублікували „Кієвські Отклики“ в п'яті роковини смерті письменника (р. 1906).

Проте і в російських своїх оповіданнях, ще навіть тоді, коли стояв на загально-російському ґрунті, Мачтет любив торкатись українських сюжетів і розробляв їх з таким захопленням, яке одразу виявляло його справжню вдачу. Де-які його твори були дуже свого часу популярні серед українських читачів, напр., повісті „В'їлая панна“ й „Заклятий козак“, засновані на народніх українських переказах та легендах. Найбільше може ваги з усіх творів Мачтета має повість „И одинъ въ полѣ воиновъ“—історія одного пролази, що зумів доскопити свого „щастя“, плазуючи як гад серед життєвого бруду. Історію цю збуровано на фоні кріпацьких обставин на Україні і картина скасування кріпацтва та вражіння цього акту на Україні належать до найкращих у літературі. Гарно і тепло вишили у Мачтета вражіння з подорожі на Шевченкову могилу, що надруковані були в літературному збірнику, виданому на користь незаможних студентів київського університету.

В особі Мачтета повинні ми згадати одну з тих „пропащих сил“, на які така багата українська нива. За інших обставин з його безперечно був би визначний український письменник, але дійсність зробила з його тільки одну серед багатьох жертву нашого дихоліття...